

Státní zdravotní ústav
Expertní skupina pro zkoušení způsobilosti
Poskytovatel programů zkoušení způsobilosti akreditovaný ČIA,
Podle ČSN EN ISO/IEC 17043, reg. č. 7001
Šrobárova 48, 100 42 Praha 10 – Vinohrady

Závěrečná zpráva

Zkoušení způsobilosti v lékařské mikrobiologii
(Externí hodnocení kvality)

PT#M/4-2/2017 (č. 988)
Sérologie toxoplazmózy

Praha, leden 2018

Obsah

1. Souhrnné informace o přípravě a hodnocení PT (Proficiency Testing) 3
2. Příprava vzorku 4
3. Hodnocení 4-8
4. Příloha – výsledkový protokol jednotlivé laboratoře

Program zkoušení způsobilosti PT#M/4/2017 je zaměřen na sérologii toxoplazmózy. Návrh a realizace PT#M/4/2017 byly prováděny podle standardního operačního postupu SOP M/4 na pracovišti Expertní skupiny pro zkoušení způsobilosti (ESPT) Státního zdravotního ústavu (SZÚ). Toto pracoviště je akreditováno Českým institutem pro akreditaci, o.p.s. jako poskytovatel programů zkoušení způsobilosti č. 7001.

S veškerými informacemi dodanými účastníky je zacházeno jako s důvěrnými a nejsou bez souhlasu účastníka poskytovány třetím stranám.

Nedílnou součástí závěrečné zprávy je výsledkový protokol jednotlivé laboratoře.

Koordinátor:

RNDr. Petr Kodym, CSc.

Tel: 267 082 105

Zprávu vypracoval:

RNDr. Petr Kodym, CSc.

Zprávu schválil: RNDr. Petr Kodym, CSc.**Dne:** 22.12.2017**Pracoviště 2 ESPT (AP CEM - Akreditační pracoviště Centra epidemiologie a mikrobiologie):**

www.szu.cz/espt

email: apcem@szu.cz

1. Souhrnné informace o přípravě a hodnocení PT# M/4-2/2017 - EHK 988

Identifikace kola/cyklu:	PT # M/4-2/2017,EHK 988
Název:	Sérologie toxoplasmózy
Poskytovatel:	SZÚ – Centrum epidemiologie a mikrobiologie – ESPT Šrobárova 48, Praha 10, 100 42
Vedoucí ESPT	Ing. Viera Vrbíková
Koordinátor:	RNDr. Petr Kodym, CSc.
Charakteristika materiálu:	Simulace klinického materiálu: směsné vzorky lidských sér
Podstata a účel PT:	Kvalitativní a semikvantitativní stanovení protilátek proti <i>Toxoplasma gondii</i> v kontrolních vzorcích
Kritéria pro účast na PT:	Vyšetření všech 5 vzorků, interpretace výsledků, vyplnění výsledkového formuláře a jeho odeslání na ESPT.
Způsob přípravy:	Séra pacientů vyšetřená v NRL byla smíšena tak, aby směsný vzorek měl požadovaný kvalitativní a semikvantitativní obsah stanovovaných markerů.
Množství připravovaného test. materiálu:	50 ml od každého vzorku
Označení vzorkovnic:	ESPT SZÚ PT # M/4-2/2017 Sérologie toxoplasmózy
Zabezpečení kvality vzorku:	Přípravou podle standardních metod na akreditovaném pracovišti Vyšetření vzorků na testované markery akreditovanými metodami dle schválených SOP.
Metrologická návaznost:	Klinický materiál
Termín testu homogenity a stability:	19.9. - 3.10. 2017
Podmínky distribuce a uchování vzorků:	Distribuce v předepsaném obalu. Uchování vzorků v chladničce při teplotě 2 - 8 °C.
Počet účastníků:	99
Způsob distribuce:	Zasílání kurýrní službou účastnickým laboratořím v AP určeném termínu.
Předání výsledků:	Doporučeným dopisem, písemně na předepsaných formulářích
Způsob vyhodnocení výsledků:	Kvalitativní a semikvantitativní výsledky a jejich interpretace jsou ohodnoceny 0-12 body/vzorek, (maximum: 60 bodů). Limit úspěšnosti se stanoví takto: od průměrného bodového ohodnocení všech laboratoří se odečtou 2 směrodatné odchylky.
Určení směrodatné odchylky:	Z hodnot bodového ohodnocení jednotlivých účastníků
Určení přijaté vztažené hodnoty:	Výsledky NRL
Termín semináře, rozeslání zprávy účastníkům:	prosinec 2017

2. Příprava vzorků

Výchozím materiálem pro přípravu vzorků bylo lidské sérum. Výchozí materiál byl dlouhodobě uskladněn při teplotě $-20^{\circ}\text{C} \pm 5^{\circ}\text{C}$ a před použitím rozmrazen a skladován při teplotě 2 až 8°C .

Séra pacientů, vyšetřovaných v NRL TOXO, byla skladována v mrazícím boxe při teplotě $-20^{\circ}\text{C} \pm 5^{\circ}\text{C}$. Poté, co uplynula lhůta povinného jednoletého skladování pro případ kontroly vyšetření, byly vzorky rozmrazeny a slity, a to tak, aby byly smíseny vždy vzorky, jež mají stejnou kategorii kvalitativního a semikvantitativního obsahu stanovovaných markerů.

Každý vzorek byl rozplněn do lahviček se šroubovacím uzávěrem a předán k rozeslání.

Vzorky byly stabilizovány 0,001% azidu sodného a **vyšetřeny s těmito výsledky:**

Vzorek EHK 988	KFR Titr	IgG IP	IgA IP	IgM IP	IgE IP
A	Negativní	0,1 Negativní	0,05 Negativní	0,05 Negativní	0,05 Negativní
B	Negativní	0,05 Negativní	0,05 Negativní	0,1 Negativní	0,03 Negativní
C	Negativní	0,1 Negativní	0,05 Negativní	0,15 Negativní	0,18 Negativní
D	1:8 Positivní	1,8 Positivní	0,05 Negativní	0,2 Negativní	0,1 Negativní
E	1:64 Positivní	5,3 Positivní	0,1 Negativní	0,5 Negativní	0,3 Negativní

Vzorky byly rozeslány s tímto komentářem:

Vzorky pocházejí od mužů ve věku 15-28 let, obyvatel malé osady, kteří si stěžují na poruchy zraku (rozplývající se vidění, fotofobie...). Oční lékař požaduje sérologické vyšetření na toxoplazmózu (dg. H30.0.).

3. Vyhodnocení

Vzorky byly rozeslány celkem 99 laboratořím, k vyhodnocení v Národní referenční laboratoři pro toxoplazmózu (NRL TOXO) se vrátilo 98 vyplněných dotazníků. Nahlášené výsledky byly porovnávány s výsledky ostatních laboratoří a také s výsledky získanými v NRL, přičemž převažující kvalitativní i semikvantitativní výsledky byly v souladu se závěry NRL. Hodnocení bralo v úvahu vedle kvalitativních výsledků stanovení celkových antitoxoplasmických protilátek, IgG a IgM také interpretaci výsledků, a to jak typ antitoxoplasmové protilátkové odpovědi (interpretace I) tak klinické souvislosti (interpretace II). Bylo hodnoceno, zdali byl z nabídky předpřipravených hodnocení vybrán správný komentář, v případě nejasností bylo i tentokrát přihlíženo ke slovním hodnocením napsaným do formuláře. Za 1 vzorek může být uděleno 0-12 bodů.

Jak je vidět z tabulky 1, „bezchybných“ 60 nebo 50 bodů získalo 57,1 % zúčastněných laboratoří. Pod oficiální hranici úspěšnosti v EHK 988, stanovenou odečtením dvojnásobku směrodatné odchylky od průměru bodového ohodnocení, se dostala 1 (1,02 %) laboratoř (viz tabulka 1).

Tab. 1: Frekvence bodových ohodnocení laboratoří, které se zúčastnily EHK 988

HRANICE ÚSPĚŠNOSTI: 38,8 BODU
PRŮMĚR: 52,8 BODU
SMĚRODATNÁ ODCHYLKA: 7

Bodů	Laboratoří	
	Počet	%
36	1	1,02 %
39	1	1,02 %
40	1	1,02 %
41	4	4,08%
42	1	1,02%
43	4	4,08%
44	5	5,1%
45	2	2,04%
46	3	3,06%
47	6	6,12%
50	18	18,37%
51	1	1,02 %
53	2	2,04%
54	2	2,04%
55	4	4,08%
56	1	1,02%
57	4	4,08%
60	38	38,78%
CELKEM	98	100 %

Certifikát o úspěšné účasti v EHK sérologie toxoplazmózy v roce 2017 dostanou ty laboratoře, které se zúčastnily obou letošních kol a získaly dohromady alespoň 81,7 bodu, což je všech 98 účastníků EHK 988. Maximálně možných 120 bodů dosáhlo 30,6 % a skóre 100 bodů 11,2 % laboratoří. Maximální počet utekl 1 laboratoři o 1 bod. Naopak získá méně než 100 bodů řadí laboratoř do poslední třetiny a 95 bodů a méně do poslední čtvrtiny. Ohodnocení v intervalu 85-90 bodů znamená, že se laboratoř propadla do poslední osminy. **Celoroční výsledky jsou na bodovacím formuláři dopsány (červeně) pod ohodnocením v EHK 988.**

Výsledky, které laboratoře uvádějí, jsou shrnuty v tabulkách 2-4; správné interpretace a komentáře k jednotlivým vzorkům uvádíme v následujícím textu.

Vzorky A, B a C jsou sérologicky negativní – nebyly v nich zjištěny celkové antitoxoplasmické protilátky ani specifické IgG (viz tab. 2), ani IgM, IgA, či IgE (tab. 3), které by svědčily o infekci *Toxoplasma gondii*, (interpretace I = "N"). Toxoplasmová etiologie změn zjištěných u příslušných pacientů na očním pozadí je tudíž velmi málo pravděpodobná (interpretace II = „O-“-(tab. 4).

Vzorek D je sérologicky pozitivní – byly zde zjištěny nízké titry celkových antitoxoplasmických protilátek jakož i nevysoké hladiny specifických IgG (viz tab. 2), zatímco specifické IgM, IgA ani IgE (tab. 3) nebyly prokázány. Séropositivita svědčí o infekci *Toxoplasma gondii* (interpretace I = "S") ukazuje, že změny zjištěné na očním pozadí pacienta mohou mít toxoplasmovou etiologii (interpretace II = „O+“-(tab. 4). Nejedná se však o nezvratný důkaz, vzhledem k všeobecně vysoké seroprevalenci toxoplazmózy je rozhodující oftalmologický nález.

Vzorek E je co do kvalitativních sérologických parametrů shodný se vzorkem D, rovněž interpretace I i II jsou u obou vzorků stejné. Rozdíl je čistě kvantitativní – titry celkových protilátek i hladiny antitoxoplasmických IgG jsou u vzorku E výrazně vyšší. Tyto vyšší hodnoty, obzvláště pokud navíc při použití vysoce citlivých metod vyšly hraniční či dokonce níže pozitivní IgM, sváděly k interpretaci I „PA“ (postakutní toxoplazmóza). Ta nakonec nebyla při hodnocení považována za nesprávnou.

Pokud laboratoře stanovovaly u obou séropozitivních vzorků aviditu IgG, byla vesměs vysoká.

Tab. 2: Titry KFR, které udávají zúčastněné laboratoře (celkem: 39 pracovišť), u jednotlivých vzorků EHK 988 a kvalitativní výsledky stanovení IgG (v mezinárodních jednotkách - celkem: 79 pracovišť) zjištěné v okružních vzorcích.

KFR-titr	A	B	C	D	E
0	94,87%	79,49 %	94,87%	5,00%	
4	5,13%	15,38 %	5,13%	7,50%	
8		5,13%		80,00%	
16				7,50%	
32					5,00%
64					50,00%
128					37,50%
256					7,50%
512					
IgG-IU/ml					
Minimum	0	0	0	1,04	0,75
Medián	0,2	0,2	0,2	14,8	127,5
Průměr	1,28	1,29	1,26	23,83	154,63
Maximum	11	13	9	122,1	592,6

Toto kolo EHK bylo téměř bezproblémové. Díky kontinuálnímu rozložení bodového ohodnocení laboratoří vybočovala při statistickém vyhodnocení od průměrné hodnoty o více než 2 směrodatné odchylky jen jedna laboratoř; při celoročním vyhodnocení obou kol ze stejného důvodu formálně uspěly dokonce všechny laboratoře. Ve kvalitativních výsledcích sérologických testů bylo minimum chyb. Trochu problematičtější, vzhledem k výsledkům testů na IgM, byl snad jen vzorek E (viz výše), ojedinělé chyby u ostatních vzorků lze považovat spíše za úlety.

Tab. 3: Kvalitativní výsledky stanovení markerů toxoplasmové infekce ve vzorcích EHK 988.
„N“ udává počet laboratoří, které daný marker vyšetřují a výsledky do protokolu uvedly.

Marker	Výsledky	A	B	C	D	E
CELKOVÉ PROTILÁTKY N=50	Negativní	100%	92,2 %	100 %	7,7%	
	Hraniční		3,9 %		7,7%	
	Positivní		3,9%		84,6%	100 %
IgG N=98	Negativní	100%	100 %	100 %		1,0 %
	Hraniční					
	Positivní				100%	99,0 %
IgM N=98	Negativní	97,9%	100 %	100%	100%	86,8%
	Hraniční					6,1%
	Positivní	2,1%				7,1%
IgA N=70	Negativní	100%	100 %	100%	100%	94,3%
	Hraniční					5,7%
	Positivní					
IgE N=40	Negativní	100 %	100 %	100 %	100 %	100%
	Hraniční					
	Positivní					

Tab. 4: Interpretace I a II, které udávají zúčastněné laboratoře (N=98) u jednotlivých vzorků EHK 988.

		A	B	C	D	E
INTERPRETACE I	N	99,0%	100%	100%		
	S				100%	86,7%
	A	1,0 %				1,0%
	PA					12,3%
INTERPRETACE II	N	27,8%	28,6%	28,6%	1,0%	1,0%
	K				2,0%	2,0%
	L				7,1%	8,2%
	G+					
	G-					
	O+				74,5%	83,7%
	O-	72,16%	71,4 %	71,4 %	15,3%	5,1%

Nejčastější chyby byly v interpretacích. Ani ne tak v „sérologické“ Interpretaci I. Pochybnosti ohledně vzorku E řešily laboratoře i slovním komentářem: „U vzorku č1 na našem měřícím systému vychází hraniční pozitivita IgM protilátek, z tohoto důvodu by mi připadalo vhodné

u interpretace I zvažoval i variantu PA. Vzhledem k tomu, že IgG jsou sice vyšší, ale ne až tolik a vzhledem ke zkušenostem z předchozích cyklů, kdy naše hraniční hodnota ve třídě IgM je zpravidla u jiných systémů negativní, přistupuji k hodnocení způsobem "poučen z nezdaru" a dávám hodnocení S. Ostatně myslím, že není závažnou chybou formulaci "antitoxoplasmické protilátky přetrvávající po toxoplasmóze prodělané před delším časem" aplikovat i na variantu infekce proběhlé eventuelně již před několika měsíci."

Častější jsou potíže s „klinickou“ Interpretací II. Vyloženě nesprávné, tedy hlásající možnou souvislost mezi klinickými potížemi pacienta a toxoplazmózou tehdy, když není, anebo naopak (v daném případě např. při prohození O- a O+), byly tyto interpretace vcelku málokdy. Některé laboratoře však neberou v úvahu, že se jedná o vyšetření pacienta s podezřením na oční toxoplazmózu a namísto O+/O- uvádějí interpretace jiné, například K/L. Ty však mohou v dané souvislosti dostat zavádějící smysl. Například interpretace „L“ skutečně odpovídá latentní toxoplasmóze - anamnestickým protilátkám přetrvávajícím po prodělané infekci a vylučuje akutní toxoplazmózu, takže z ní lze vyvodit, že pacient není v ohrožení. Jenže při vyšetřování na oční toxoplazmózu může tento typ protilátkové odpovědi svědčit pro to, že pacient toxoplazmózou skutečně trpí a uklidňující podtext latentní infekce zde na místě rozhodně není. I při vědomí toho, že výsledek sérologického vyšetření má pro konečnou diagnózu oční formy toxoplazmózy jen podpůrný význam, měla by laboratoř dokázat své výsledky v rámci možností jasně interpretovat. Ale jak je vidět i z výsledků EHK 988, naprostá většina laboratoří si i s tímto diagnostickým oříškem dokáže poradit.

A na závěr obligátní **přehled použitých metod:**

V tomto kole 50 (51 %) laboratoří stanovuje **celkové antitoxoplasmické protilátky**; z nichž 70 % uvádí, že k tomuto účelu používají KFR, 10 % NIFR, 6 % latexovou aglutinaci a 4 % jiný test.

IgG stanovují všechna pracoviště, a to s pomocí celkem 16 systémů: TEST-Line (33,7 %), Diasorin (13,3 %)+Liaison (7,1 %), Abbott (18,4 %), Access a Roche (4,1%), Platelia Biorad, Siemens a Novatec (3,1%) a dalších.

Testy na **IgM** používají rovněž všechna pracoviště (14 systémů): TEST-Line (31,6 %), Liaison (20,4 %), Abbott (18,4 %), Access a Roche (4,1%), Biorad, Novatec a Siemens (3,1 %) a další.

IgA stanovuje 70 (71,4%) pracovišť celkem 10 systémy, z nichž nejpoužívanější jsou TEST-Line (71,4 %), Diesse (5,7 %) a Euroimmun (4,3%); zbývající používají vždy jen 1-2 laboratoře.

IgE stanovuje 40,8 % pracovišť.

V případě reklamaci vyhodnocení série, prosím postupujte dle reklamačního řádu.